PRACE NAUKOWE UNIWERSYTETU EKONOMICZNEGO WE WROCŁAWIU nr 180
Problemy rozwoju regionalnego 2011

Ewa Łaźniewska
Wyższa Szkoła Bankowa w Poznaniu
Roman Chmielewski
Ministerstwo Rozwoju Regionalnego

ROZWÓJ REGIONALNY NA PRZYKŁADZIE NOWYCH REGIONÓW UNII EUROPEJSKIEJ

Streszczenie: Artykuł ukazuje dające się zaobserwować tendencje, które miały miejsce w latach 1999-2006 w 10 krajach dawnej Europy Wschodniej zarówno w zróżnicowaniach terytorialnych rozwoju ekonomicznego, jak i w poziomie tego rozwoju w układach terytorialnych. Analizuje rozwój ekonomiczny na poziomie jednostek NUTS-3, obejmuje więc kraje, w których istnieje dość reprezentatywny podział na te jednostki, czyli: Bułgarię, Czechy, Estonię, Litwę, Łotwę, Polskę, Rumunię, Słowację, Słowenię oraz Węgry.

Słowa kluczowe: rozwój regionalny, region, wskaźnik Theila.

1. Wstęp

Ostatnie rozszerzenie Unii Europejskiej w 2004 r. daje zupełnie inny wymiar rozwoju regionalnego w całej Unii Europejskiej. Wynika to głównie z faktu, że nowe regiony Unii Europejskiej charakteryzują się różnym od dojrzałych krajów byłej piętnastki bagażem doświadczeń. Nie wynika to tylko z niższego poziomu rozwoju, ale także z braku doświadczeń w prowadzeniu polityki regionalnej w tych krajach. W związku z rozwojem regionalnym, który w tych krajach przebiega z zupełnie inną dynamiką, pojawia się wiele pytań odnośnie do konkurencyjności tych regionów i możliwości wyrównywania poziomu rozwoju oraz procesu konwergencji.

Niniejszy artykuł wskazuje niektóre tendencje w rozwoju regionalnym, które można było obserwować w latach 1999-2006 w 10 krajach dawnej Europy Środkowo-Wschodniej zarówno w zróżnicowaniach terytorialnych rozwoju ekonomicznego, jak i w poziomie tego rozwoju w układach terytorialnych. Analizuje rozwój ekonomiczny na poziomie jednostek NUTS-3, obejmuje więc te 10 krajów, w których istnieje reprezentatywny podział NUTS, obejmujący wszystkie jednostki, czyli: Bułgarię, Czechy, Estonię, Litwę, Łotwę, Polskę, Rumunię, Słowację, Słowenię oraz Węgry. Zatem z grupy państw, które ostatnio przystąpiły do UE, z analizy zostały wykluczone tylko Malta i Cypr.

2. Przedmiot analizy

Analiza dotyczy nowych regionów UE, które weszły w struktury UE po 2004 r. W 10 analizowanych krajach jest 211 jednostek NUTS-3, z czego połowa przypada na dwa największe kraje: Polskę oraz Rumunię. Jednostki te są różnej wielkości, ze względu na liczbę ludności i powierzchnię, nie wspominając o poziomie rozwoju. Najmniejsze jednostki NUTS-3 występują w Słowenii, gdzie ich przeciętne zaludnienie nie przekracza 178 tys. mieszkańców, co odpowiada 44% przeciętnej wielkości tych jednostek w skali UE-27. Z 10 najmniejszych ludnościowo (wśród 211 uwzględnionych) 7 znajduje się na terenie Słowenii. Ogólnie najbardziej zaludnione we wszystkich krajach są te jednostki NUTS-3, które zarazem stanowią obszar metropolii miejskich. Dlatego m.in. najliczniejszą ludnościowo wśród 211 jednostek NUTS-3 jest rejon Bukaresztu, z blisko 2 mln mieszkańców (jest on przeszło 42 razy większy od najsłabiej zaludnionego w tej grupie regionu Zasavska w Słowenii). Największe różnice pod względem liczby mieszkańców jednostek NUTS-3 znajdziemy w Słowenii i Bułgarii, przeszło 10-krotne, w Rumunii i na Węgrzech odpowiednio 8-krotne i przeszło 4-krotne. Na koniec należy podkreślić, że w wielu tych krajach, m.in. w Polsce, jednostki NUTS-3 nie są jednostkami administracyjnymi, powszechnie na użytek analityczny i planistyczny nazywanymi podregionami, i dlatego taka nazwa będzie używana zamiennie z nazwą NUTS-3.

3. Główne tendencje w rozwoju regionalnym

W ostatnich latach zauważalny jest gwałtowny wzrost akademickiej uwagi poświęconej pojęciu konkurencyjności regionalnej. Badacze są zgodni co do tego, że jako część procesu przyspieszania globalizacji gospodarczej regiony stają się coraz istotniejsze, jako kluczowe obszary wytwarzania bogactwa i kierowania gospodarką. To właśnie w skali regionalnej następuje poprawa produktywności firm. W tej skali również zwykle zakorzenione są „miękkie" czynniki, które wywierają znaczący wpływ na osiągane wyniki aktywności gospodarczej, takie jak kapitał społeczny, zaplecze kulturalne itp. Panuje przekonanie, że kraje, regiony i miasta nie mają innego wyboru, jak tylko starać się być konkurencyjnymi, aby przetrwać na rynku kształtowanym przez globalizację oraz nowe technologie informacyjne. Zainteresowanie konkurencyjnością schodzi niżej, ku poziomom regionalnym, miejskim i lokalnym. W ostatnich latach coraz większą wagę przywiązuje się do polityki regionalnej. Wśród elit politycznych wzrosło zainteresowanie regionalnymi podstawami konkurencyjności krajowej oraz rozwijaniem nowych form interwencji politycznych uwzględniających poszczególne regiony, mających na celu poprawę konkurencyjności każdego regionu i dużego miasta. Komisja Europejska postrzega poprawę konkurencyjności w opóźnionych regionach Europy jako niezbędną dla „społecznej spójności" oraz realizacji Strategii lizbońskiej. Pojawia się więc ważne pytanie: jak

radzą sobie nowe regiony Unii Europejskiej i czy są konkurencyjne? Istotne jest zagadnienie, czy w obrębie regionów Europy Środkowo-Wschodniej zauważalne są wyraźne tendencje, z których możemy w przyszłości wnioskować o procesie konwergencji.

Procesy konwergencji i dywergencji w latach 1999-2006 w przekroju jednostek terytorialnych NUTS-3 zostały przeanalizowane na podstawie PKB *per capita*. W literaturze istnieje wiele krytycznych uwag odnośnie do tego wskaźnika. Uważa się, że nie zawsze jest on dobrą miarą poziomu ekonomicznego rozwoju analizowanego regionu, m.in. z powodu dojazdów do pracy. Może to oznaczać, zwłaszcza w przypadku małych jednostek terytorialnych, jakimi są NUTS-3, że liczba mieszkańców podregionu, na który PKB jest przeliczany, nie odpowiada liczbie pracujących w nim. Mimo to PKB na mieszkańca nadal pozostaje głównym miernikiem używanym dla oceny ekonomicznego potencjału i *prosperity* oraz zmian w czasie, w tym w zakresie analizowanych jednostek terytorialnych. Jest także głównym kryterium determinującym zakwalifikowanie jednostek poziomu NUTS-2 do wsparcia przez fundusze strukturalne, a jednocześnie z drugiej strony – najważniejszym wskaźnikiem oceniającym efekty i skuteczność tego wsparcia.

Dla podregionów badanych 10 krajów w miarę dobre i kompletne szeregi danych statystycznych dotyczą lat 1999-2006, chociaż w przypadku niektórych krajów (np. Bułgarii) w kilku podregionach dla uzyskania porównywalności trzeba było dokonać pewnej korekty danych. Dane odnośnie do PKB na mieszkańca są prezentowane przez Eurostat dla wszystkich NUTS w standardzie siły nabywczej (SSN), co pozwala, mimo różnic w poziomie cen między poszczególnymi krajami, na względnie obiektywne porównywanie jednostek ramach tego samego momentu czasowego w zakresie osiągniętego poziomu rozwoju ekonomicznego. Porównywanie zmian w wielkości PKB na mieszkańca w przekroju jednostek NUTS-3 na przestrzeni czasu jest utrudnione, gdyż wielkości te nie są podawane w cenach stałych, ponieważ na tym poziomie jednostek terytorialnych narodowe urzędy statystyczne nie obliczają wskaźników cen towarów i usług (czynią to jedynie na poziomie NUTS-2), co uniemożliwia skonstruowanie odpowiednich wskaźników deflacji, pozwalających na przeliczenie wielkości PKB podawanych w cenach bieżących na wielkości w cenach stałych.

Dla zobrazowania skali terytorialnych zróżnicowań w jednostek NUTS-3 posłużono się współczynnikiem zmienności i wskaźnikiem Theila. Wskaźnik Theila w odniesieniu do regionów mierzy lukę między udziałami ludności badanych jednostek terytorialnych w większym układzie odniesienia a udziałami całkowitych dochodów, które faktycznie otrzymują te jednostki w analizowanym przypadku wielkości PKB, jakie na nie przypadają. Jednak bardzo istotne w tym przypadku było zastosowanie wskaźnika Theila do identyfikacji wpływu zróżnicowań występujących na odpowiednich poziomach przekrojów terytorialnych, czyli – w przypadku powyższych krajów –różnic wewnątrzregionalnych, międzyregionalnych i międzykrajowych (trzy kraje nadbałtyckie ze względu na małą powierzchnię dzielą

się bezpośrednio na jednostki NUTS-3). Było to możliwe dzięki zastosowaniu tzw. dwustopniowej dekompozycji wskaźnika Thiela według ogólnego wzoru przy wykorzystaniu formuły logarytmu naturalnego [Takahiro 2003, s. 55-77]

$$T_{og} = \sum_i \sum_j \sum_k \left(\frac{y_{ijk}}{Y}\right) Ln\left(\frac{y_{ijk}/Y}{n_{ijk}/N}\right),$$

który może być po odpowiednich przekształceniach matematycznych dekomponowany na trzy sumujące się składniki $T_{wr} + T_{mr} + T_{mk}$, gdzie:

y_{ijk} jest dochodem w podregionie *k*, w regionie *j*, w kraju *i*,

Y jest całkowitym dochodem wszystkich podregionów wszystkich analizowanych 10 krajów $= \sum_i \sum_j \sum_k y_{ijk}$

n_{ijk} jest liczbą ludności w podregionie *k*, w regionie *j*, w kraju *i*,

N jest ogólną liczbą ludności wszystkich podregionów wszystkich analizowanych 10 krajów = $\sum_i \sum_j \sum_k n_{ijk}$

T_{wr} – zróżnicowania wewnątrzregionalne,
T_{mr} – zróżnicowania międzyregionalne,
T_{mk} – zróżnicowania międzykrajowe.

Jak pokazują wskaźniki zmienności, przeciętne różnice w poziomie PKB na mieszkańca (PPS) pomiędzy jednostkami NUTS-3 w skali wszystkich krajów UE-10 są względnie duże, a jednocześnie w analizowanych latach 1999-2006 były bardzo stabilne i to w dużej części powyższych krajów. Największymi zróżnicowaniami cechowały się przeważnie duże kraje, takie jak: Węgry, Polska, Bułgaria czy Rumunia, a wśród pozostałych Łotwa i Słowacja. We wskazanych krajach średnie odchylenia (*in plus* lub *in minus*) w wielkości PKB na mieszkańca poszczególnych podregionów od wartości przeciętnej dla kraju kształtowały się na poziomie połowy tej wartości. Małymi różnicami poziomu rozwoju charakteryzowały się Słowenia i Litwa – w pierwszym z tych krajów odchylenia w przekroju podregionów nieznacznie przekraczają jedną czwartą średniej krajowej wartości PKB na mieszkańca, w drugim – jedna trzecią średniej.

Między rokiem 1999 a 2006 najbardziej pogłębiały się różnice terytorialne w poziomie rozwoju w Rumunii (wzrost o przeszło 15 punktów procentowych – p.p.) i na Litwie (wzrost o 13 p.p.), a także na Węgrzech i w Estonii (wzrost o 10 p.p.). Nie zwiększyły się, mimo znacznych wahań okresowych, różnice na Łotwie (pozostały na tym samym, bardzo wysokim poziomie jak na początku analizowanego okresu). W pozostałych krajach różnice powiększyły się o 3-5 p.p. Do tej grupy należy również Polska, gdzie terytorialne różnice w wielkości PKB na mieszkańca wzrosły o 3,2 p.p., do poziomu 52,3% w 2006 r.

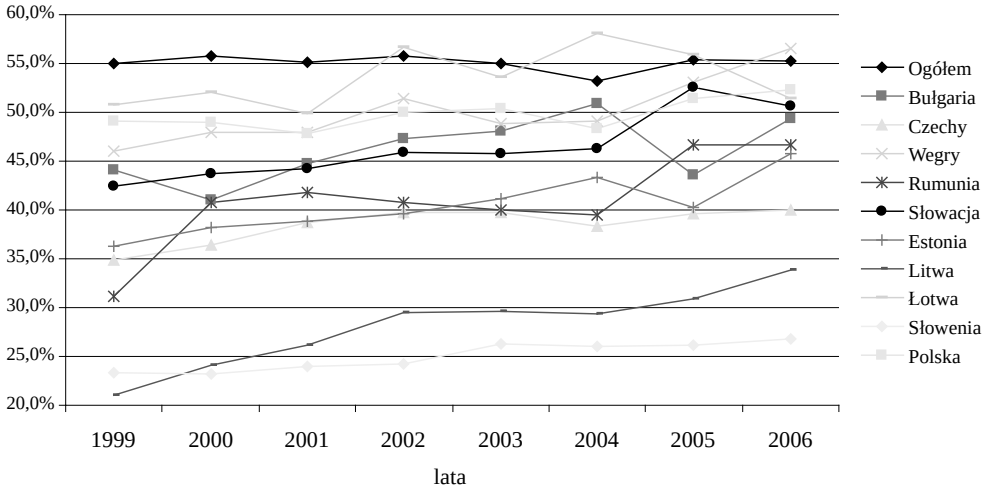

Rys. 1. Wartości współczynnika zmienności dla PKB *per capita* w przekroju NUTS-3

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych statystycznych Eurostatu.

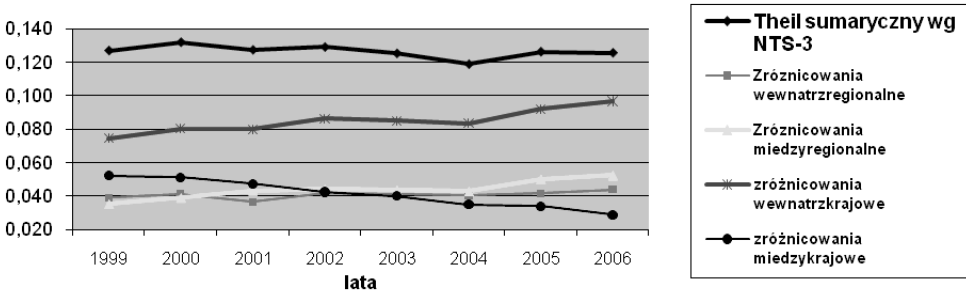

Rys. 2. Dekompozycja poziomu zróżnicowania PKB *per capita* przy zastosowaniu wskaźnika Theila

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych statystycznych Eurostatu.

O stabilności poziomu zróżnicowań wskaźnika PKB *per capita* w przekroju NUTS-3 w badanych 10 krajach w latach 1999-2006 świadczą również wartości wskaźnika Theila. Jednak dzięki jego właściwościom dekompozycyjnym można wykazać, jaki wpływ na wartość tego wskaźnika oraz jego zmiany w czasie mają nierówności rozwojowe na wyróżnionych poziomach agregacji jednostek terytorialnych. Na wielkość różnic w poziomie PKB *per capita* w coraz mniejszym stopniu wpływają przeciętne różnice w poziomie rozwoju między poszczególnymi 10 krajami. Wpływ tych różnic zmniejszył się w ciągu badanych 8 lat prawie dwukrotnie, do poziomu 23%. Natomiast systematycznie rosło znaczenie różnic wewnątrzkrajowych, zwłaszcza międzyregionalnych, czyli na poziomie jednostek NUTS-2, które

zwiększyły swój wpływ z 28% w 1999 r. do 42% w 2006 r. Nieznacznie wzrósł również wpływ wewnętrznych zróżnicowań w ramach poszczególnych NUTS-2 – obecnie decydują one w 35% o ogólnej wartości zróżnicowań. Należy podkreślić, że zaobserwowane tendencje w zróżnicowaniach regionalnych są zgodne z trendami występującymi w całej UE-27.

Ogólnie, znaczenie zróżnicowań wewnątrzkrajowych w analizowanym okresie wzrosło prawie o 20 p.p. i w 77% decydują one o całkowitych zróżnicowaniach w poziomie PKB *per capita* w badanych krajach. W największym stopniu do wielkości różnic wewnątrzkrajowych przyczyniają się duże kraje, o znacznej liczbie podregionów – istnieje wówczas statystycznie duże prawdopodobieństwo wystąpienia istotnych różnic między nimi. Na cztery kraje: Polskę, Węgry, Rumunię i Czechy przypada 80% ogólnej wielkości zróżnicowań wewnątrzkrajowych, w tym na Polskę przypada 40%.

Zastosowanie wskaźnika Theila do analizy całkowitych zróżnicowań w poziomie rozwoju w ramach 10 krajów potwierdza wyciągnięte uprzednio, na podstawie współczynnika zmienności, wnioski o znacznych i pogłębiających się różnicach w odniesieniu do Węgier, Estonii, Rumunii i Bułgarii, a także dość dużych corocznych wahaniach zróżnicowań w przypadku innych krajów.

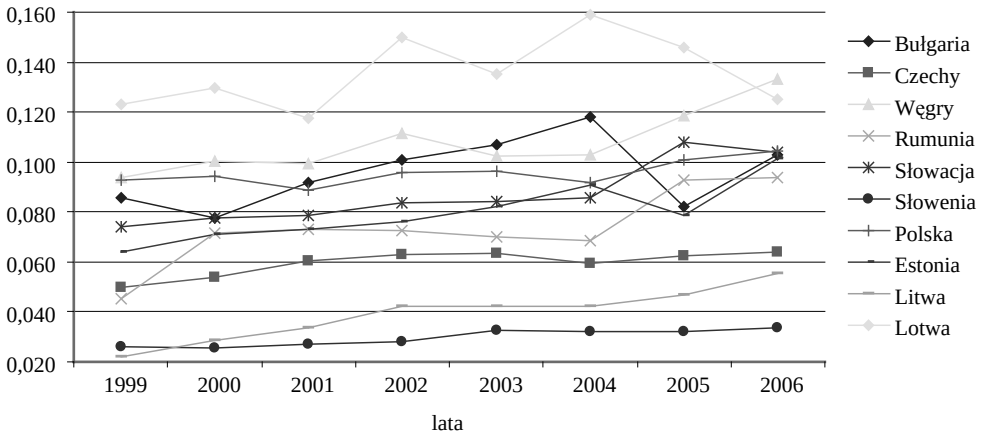

Rys. 3. Poziom zróżnicowania PKB *per capita* w przekroju NUTS-3 według wskaźnika Theila

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu.

Jednak bardzo istotne w tym przypadku było zastosowanie wskaźnika Theila do identyfikacji wpływu zróżnicowań występujących na odpowiednich poziomach przekrojów terytorialnych, czyli w przypadku powyższych krajów różnic wewnątrzregionalnych i międzyregionalnych. We wszystkich 7 krajach (poza Słowenią), choć w różnej mierze, wzrosły różnice między regionami (NUTS-2). W największym stopniu w ostatnich latach wzrosło znaczenie tych różnic w Bułgarii.

Prawie 100-procentowy wpływ na ogólny poziom zróżnicowań mają zróżnicowania międzyregionalne w Czechach i na Słowacji. Wynika to ze specyfiki istniejącego w tych krajach podziału terytorialnego, gdzie jednostki terytorialne będące stolicami kraju, o bardzo wysokim poziomie rozwoju, są zarówno jednostkami NUTS-2, jak i NUTS-3, w odróżnieniu np. od Polski, gdzie stolica kraju, będąca jednostką NUTS-3 w ramach NUTS-2 województwa mazowieckiego, przyczynia się w znacznym stopniu do zróżnicowań wewnątrzregionalnych w naszym kraju. W pozostałych 4 krajach wpływ różnic międzyregionalnych jest znacznie mniejszy, ale zawsze przekracza 50%. Jednoznacznie wyróżnia się tutaj Polska, gdzie możemy zaobserwować całkowicie odmienne zjawisko: w dwóch trzecich o ogólnym poziomie zróżnicowań wewnątrzkrajowych decydują różnice w poziomie PKB *per capita* między jednostkami NUTS-3 w ramach poszczególnych regionów. Występują tu jednak podobne tendencje, choć o mniejszej dynamice, jak w 6 krajach UE-10, czyli zmniejszanie się znaczenia różnic wewnątrzregionalnych.

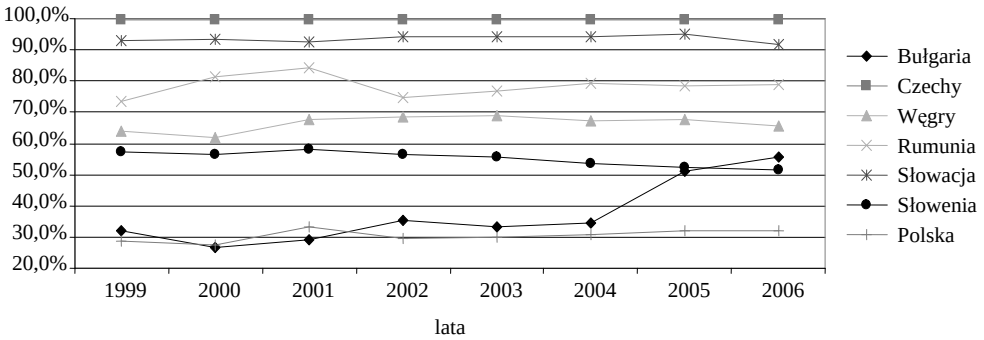

Rys. 4. Dekompozycja poziomu zróżnicowań PKB *per capita* przy zastosowaniu wskaźnika Theila – udział zróżnicowań regionalnych

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych statystycznych Eurostatu.

W większości krajów o całości zróżnicowań wewnątrzregionalnych decydują w przeważającej mierze różnice w jednym szczególnym regionie, zwłaszcza w tym, gdzie jednym z podregionów jest stolica kraju. Z reguły wówczas mamy do czynienia z ogromnymi różnicami w poziomie rozwoju między podregionem stołecznym i sąsiadującymi. Tak jest w przypadku Bułgarii, Węgier, Słowenii oraz Polski, gdzie regiony tego typu w coraz większym stopniu skupiają większość krajowych różnic wewnętrzregionalnych, od prawie 60% w Polsce do ponad 90% na Węgrzech.

Niskim i znacznie zróżnicowanym poziomem rozwoju charakteryzują się nie tylko same analizowane kraje, ale również duże różnice w poziomie rozwoju liczonego wielkością PKB na mieszkańca (w PPS) występują, gdy przeanalizujemy poziom poszczególnych jednostek NUTS-3 – są to różnice zarówno w skali całej nowej dziesiątki, jak i poszczególnych jej krajów.

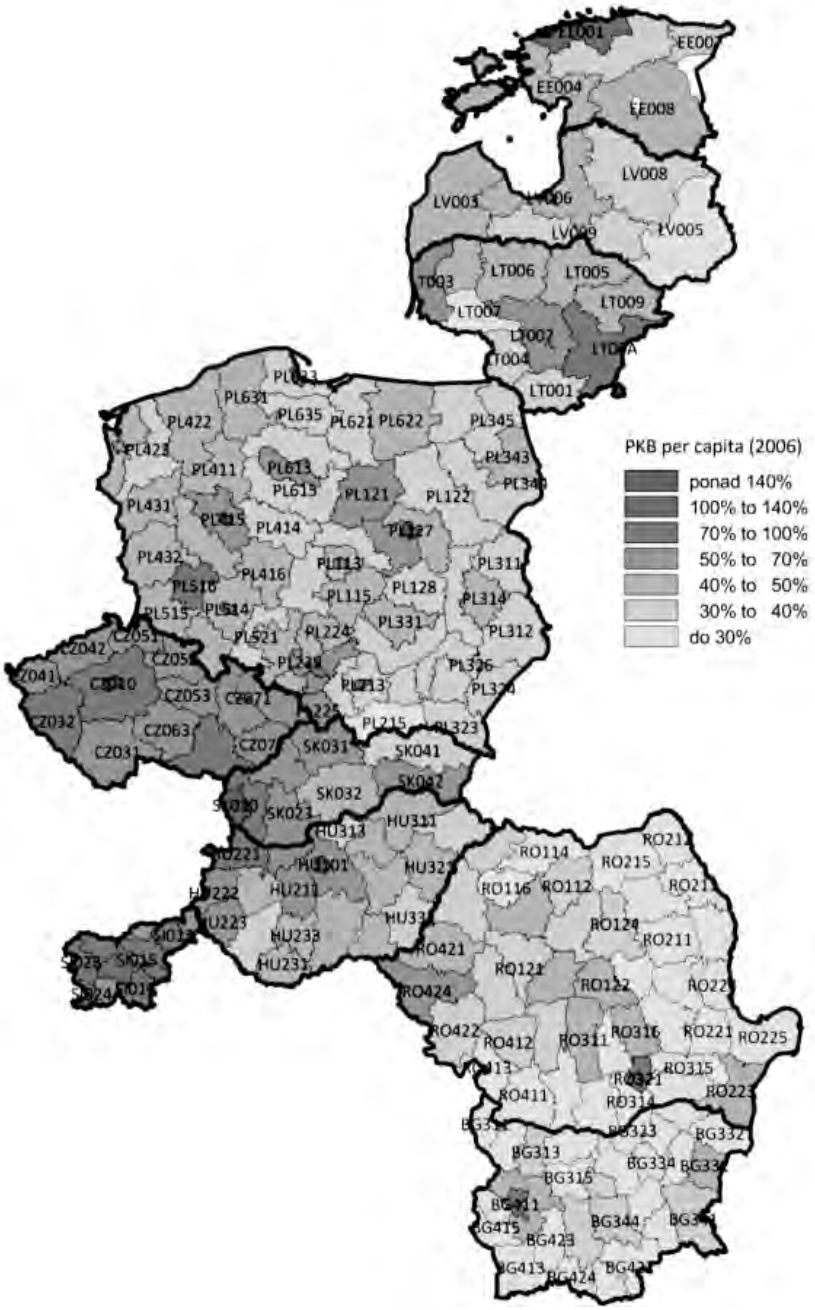

Rys. 5. Poziom PKB *per capita* w 2006 r. w relacji do średniej unijnej dla 27 krajów

Źródło: opracowanie własne.

O bardzo dużym dystansie rozwojowym dzielącym kraje Europy Środkowo-Wschodniej, zwłaszcza niższe jednostki terytorialne od najbardziej rozwiniętych krajów Europy Zachodniej, świadczy fakt, że w 2006 r. na 211 badanych podregionów jedynie w 7 poziom rozwoju przewyższał poziom unijny. Poza jednym przypadkiem (miasto Poznań) wszystkie są stolicami krajów. Najwyższy poziom rozwoju osiągnęły w 2006 r. Praga i Warszawa, gdzie poziom PKB na mieszkańca sięgał 160% średniej dla UE-27, o 50% od średniej poziom rozwoju był wyższy w Bratysławie, a o 40% w Budapeszcie. Ogólnie, hierarchia i skład podregionów w ciągu ostatnich lat się nie zmieniły, jedynie do grupy najbardziej rozwiniętych, poza Poznaniem, dołączyła stolica Estonii – oba te podregiony przekroczyły średni unijny poziom rozwoju. Z badanych podregionów poziom rozwoju w przedziale 75-100% średniej unijnej osiąga zaledwie 13, z tego 4 znajdują się w Słowenii. O wysokim rozwoju tego kraju świadczy również fakt, że wszystkie podregiony przekraczają poziom 50% tej średniej. Natomiast w grupie 211 podregionów poziomem rozwoju o połowę niższym niż w całej UE charakteryzuje się 70% podregionów. Jednostkami zamykającymi listę 211 jednostek NUTS-3 są podregiony Vaslui i Botosani, znajdujące się w północnej-wschodniej Rumunii, przy granicy z Mołdawią – w 2006 r. poziom ich PKB na mieszkańca stanowił mniej niż jedna piąta przeciętnego poziomu dla całej Unii. Ogólnie, w tym kraju, podobnie jak w Bułgarii, znajduje się najwięcej najbiedniejszych podregionów, o poziomie rozwoju poniżej 30% średniej unijnej: na ogólną ich liczbę 46 w dziesiątce krajów – 43, z czego 21 w Bułgarii, co stanowi trzy czwarte wszystkich podregionów tego kraju. Przy czym należy podkreślić, że w tym czasie wystąpił pewien pozytywny trend rozwoju, gdyż w 1999 r. podregionów o poziomie rozwoju poniżej 30% średniej unijnej było 70, w tym poniżej 20% – 10. Zmniejszenie liczby najbiedniejszych podregionów zostało spowodowane tym, że kilkanaście z nich, głównie z Polski, Węgier oraz krajów nadbałtyckich, w 1999 r. przekroczyło próg swego rozwoju równy 30% średniej unijnej.

Szczegółowy obraz przestrzenny poziomu PKB na mieszkańca w 2006 r. w odniesieniu do średniego poziomu w Unii przedstawia rys. 5. Najwięcej najsłabiej rozwiniętych podregionów w rozszerzonej UE, z poziomem PKB na mieszkańca nie przekraczającym 30% średniej, znajduje się w północno-wschodniej i wschodniej Rumunii oraz na pograniczu tego kraju z Bułgarią. Natomiast najwięcej najbogatszych podregionów, poza stolicami poszczególnych państw, mieści się w Słowenii, Czechach oraz na zachodzie Węgier i Słowacji, na granicy ze starą Unią.

4. Wnioski dla polityki regionalnej

Analiza wskaźników na poziomie NUTS-3 daje podobne rezultaty co na poziomie NUTS-2. Wskaźnik PKB *per capita* charakteryzuje się wysokim poziomem zróżnicowań w układzie jednostek NUTS-3. W poszczególnych krajach sytuacja w tym zakresie ma dość różny charakter zarówno w zakresie poziomu zróżnicowań, jak i kształtujących się tendencji. Najwyższe zróżnicowania PKB *per capita* wystąpiły

na Węgrzech i w Polsce, zróżnicowanie poziomów wydajności pracy – w Rumunii i na Łotwie. Największy proces zmniejszania się różnic pod względem poziomów wydajności wystąpił w Rumunii i częściowo w Bułgarii, a odmienne tendencje zaistniały w Estonii i na Litwie.

Najbardziej dynamicznie w badanym okresie wzrastały, w przypadku PKB *per capita*, zróżnicowania wewnątrzkrajowe, zwłaszcza międzyregionalne. Zróżnicowania międzyregionalne decydują w przeszło 40% o całkowitych różnicach (średnio w skali wszystkich krajów) pod względem poziomu PKB *per capita*, a w takich krajach jak Czechy i Słowacja – prawie w 100%. W odróżnieniu do pozostałych krajów w Polsce o poziomie zróżnicowań wewnątrzkrajowych (PKB *per capita*) decydują głównie różnice wewnątrzregionalne, między podregionami w poszczególnych regionach; są one wysokie zwłaszcza w województwach mazowieckim, małopolskim i wielkopolskim.

Brak lub słabość pozytywnych wyników w zakresie procesów konwergencji i dywergencji powodują, że skuteczność i efektywność polityki regionalnej jest rozpatrywana nie tylko z perspektywy analizowanych na różnych poziomach terytorialnych zróżnicowań rozwojowych. Polityka regionalna jest w coraz większym stopniu oceniana pod względem budowania trwałego wzrostu niż prostego redukowania nierówności. W wielu krajach polityka regionalna ewoluowała w ostatnim czasie od odgórnych, zaplanowanych interwencji opartych na subsydiach w celu zmniejszenia wewnętrznych nierówności ku szerokiej „rodzinie" polityk zaprojektowanych w celu poprawy regionalnej konkurencyjności, rozumianej jako utrzymanie wysokiej dynamiki wzrostu, podniesienie efektywności, pełne wykorzystanie dostępnych zasobów pracy. Polityki te możemy scharakteryzować następująco [*Regions Matter*… 2009]:

- strategie rozwojowe dotyczą szerokiego zakresu bezpośrednich i pośrednich czynników, zarówno „twardych" (infrastrukturalnych), jak i „miękkich" (wsparcie instytucji badawczych, usługi dla biznesu), wpływających na pozytywne rezultaty lokalnych firm;
- większa koncentracja na endogenicznych, specyficznych aktywach niż na zewnętrznych inwestycjach czy transferach;
- nacisk na szanse niż na słabości;
- zbiorowe/negocjacyjne podejście do realizacji polityki regionalnej, angażujące krajowe, regionalne władze, a także innych zainteresowanych, z centralnym rządem stojącym na straży generalnych zasad i celów tej polityki.

Uzasadnienie nowego regionalnego podejścia jest oparte na zasadzie, że szanse wzrostu i rozwoju mają wszystkie typy regionów, a nie tylko wiodące. Przykładowo w Bułgarii podregiony *quasi*-zapóźnione i zapóźnione w rozwoju przyczyniły się w latach 1999-2006 w 75% do krajowego przyrostu PKB, na Węgrzech w 50%, a w Rumunii w 45%. Nowa koncepcja polityki regionalnej znajduje swoje odzwierciedlenie w tzw. Raporcie Barki, w którym zaprezentowano założenia polityki ukierunkowanej na terytorium (*place based policy*), czyli lepszego wykorzystania ukry-

tych lub niewłaściwie wykorzystanych zasobów, a także specjalizacji wszelkich, terytoriów zarówno bogatych, jak i biednych. Polityka regionalna powinna odpowiadać na specyficzne potrzeby tych terytoriów i opierać się na ich wewnętrznym potencjale rozwojowym, musi być ukierunkowana na wykorzystanie endogenicznego potencjału, zasobów terytorialnych i wiedzy, ale jednocześnie ma umożliwiać realizację interwencji ukierunkowanych na wyzwania rozwojowe, które są precyzyjnie dostosowane do lokalnych uwarunkowań.

Reasumując, ogólnym celem nowej polityki regionalnej jest stymulowanie rozwoju wszystkich terytoriów, niezależnie od osiągniętego przez nie poziomu rozwoju, poprzez odpowiednie ich wspieranie w celu wykorzystania specyficznych, ukrytych lub niewykorzystanych potencjałów na potrzeby maksymalizacji założonych krajowych efektów. Przyjęcie takiego podejścia powoduje, że „pomyślność" (wysoki poziom i dynamika rozwoju) wszystkich regionów wpływa na „pomyślność" całego kraju i odwrotnie – przy dynamicznym wzroście kraju, jednoczesnej stabilizacji lub umiarkowanym wzroście skali zróżnicowań wewnętrznych, poziom rozwoju poszczególnych regionów również rośnie.

Według nowej polityki regionalnej cele efektywnościowe reprezentują dwie istotne cechy rozwoju. „Pomyślność" terytoriów, regionów, kraju nie może być mierzona jedynie przez coraz częściej kontestowany wskaźnik PKB na mieszkańca, ale również przez wielowymiarowy wskaźnik dobrobytu, obejmujący m.in. takie elementy, jak: dochód ludności, aktywność na rynku pracy, edukację, ubóstwo materialne, warunki mieszkaniowe, zdrowie. Wskutek powyższych zmian nadal bardzo ważne badanie i analizowanie procesów konwergencji i dywergencji powinno odbywać się na tle szeroko rozumianych postępów rozwoju terytorialnego, przy uwzględnieniu efektywności wykorzystania środków przeznaczonych na jego wspieranie, co wymaga stosowania bardziej wyrafinowanych metod ewaluacji z arsenału ekonometrii przestrzennej.

Literatura

Kwiatkowski E. (red.), *Zróżnicowanie rozwoju polskich regionów. Elementy teorii i próba diagnozy*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2008.

Kwiatkowski E., Tokarski T., *Determinanty przestrzennego zróżnicowania wydajności pracy*, „Wiadomości Statystyczne" 2009, nr 10.

Regions Matter: Economic Recovery, Innovation and Sustainable Growth, OECD 2009, *www.oecd.org/gov/regional/regionsmatter*.

Smętowski M., Wójcik P., *Regiony w Europie Środkowo-Wschodniej: tendencje i czynniki rozwojowe*, „Raporty i Analizy Euroreg" 2009, nr 3.

Strahl D. (red.), *Metody oceny rozwoju regionalnego*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu, Wrocław 2006.

Takahiro A., *Decomposing regional income inequality in China and Indonesia using two-stage nested Thiel decomposition metod*, „The Annals of Regional Science" 2003, vol. 37, nr 1.

Tokarski T., *Przestrzenne zróżnicowanie łącznej produkcyjności czynników produkcji w Polsce*, „Gospodarka Narodowa" 2010, nr 3.
Tokarski T., *Statystyczna analiza regionalnego zróżnicowania wydajności pracy, zatrudnienia i bezrobocia w Polsce*, Polskie Towarzystwo Ekonomiczne, Warszawa 2005.
Wójcik P., *Konwergencja regionów Polski w latach 1990-2001*, „Gospodarka Narodowa" 2004, nr 11-12.
http://ec.europa.eu/regional_policy/policy/future/pdf/report_barca_v0306.pdf.
http://www.mrr.gov.pl/rozwoj_regionalny/ewaluacja_i_analizy/raporty_o_rozwoju/raporty_krajowe/strony/default.aspx.
http://www.mrr.gov.pl/rozwoj_regionalny/ewaluacja_i_analizy/raporty_o_rozwoju/przeglady_regionalne/strony/przeglady_regionalne.aspx.
http://www.mrr.gov.pl/rozwoj_regionalny/polityka_regionalna/ksrr_2010_2020/strony/default.aspx.

REGIONAL DEVELOPMENT ON THE EXAMPLE OF NEW REGIONS OF THE EUROPEAN UNION

Summary: The article presents tendencies which can be observed in the period between 1999 and 2006 in ten countries of Eastern Europe. The tendencies include disparities of regional development as well as differences in the level of development in territorial dimension. The article focuses on the analysis of economic development on the NUTS-3 level of such countries as Bulgaria, the Czech Republic, Estonia. Latvia, Lithuania, Romania, Slovakia, Slovenia and Hungary where the NUTS-3 level regions are well established.